

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/98703,Wladyslaw-Anders-Patriota-general-przywodca.html>
2022-08-12, 11:15

Władysław Anders. Patriota, generał, przywódca

Przeszedł długą drogę od dowódcy brygady do Naczelnego Wodza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Do historii wszedł przede wszystkim jako zdobywca Monte Cassino. 12 maja 1970 r. w Londynie zmarł gen. Władysław Anders.

Urodził się 11 sierpnia 1892 r. w Błoniu koło Kutna. Służył w carskiej armii, gdzie doszedł do stanowiska szefa sztabu 7. Dywizji Strzelców. Później w I Korpusie Polskim i ostatecznie w Wojsku Polskim. Był szefem sztabu Armii Wielkopolskiej, dowodził 15. Pułkiem Ułanów Poznańskich na froncie bolszewickim.

Odbył dwuletnie studia w Wyższej Szkole Wojennej w Paryżu i staż liniowy w armii francuskiej. Od listopada 1925 r. był komendantem garnizonu stolicy. W maju 1926 r. walczył przeciwko marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Mimo to, po przewrocie majowym, pozostał w czynnej służbie. Pamiętano mu jednak walkę po przeciwnej stronie. W 1928 r. został „zesłany” na stanowisko dowódcy Brygady Kawalerii w Brodach, później w równie kresowym Nowogródku.

Wrzesień '39 i sowiecka niewola

Latem 1939 r. jego Nowogródzką Brygadę Kawalerii przeniesiono w rejon Lidzbarka. Z powodzeniem bronił tego odcinka. Przełamanie obrony dalej na wschodzie wymusiło odwrót Brygady. Został ranny w plecy odłamkiem bomby lotniczej, ale do szpitala nie odszedł. Poprowadził swoich kawalerzystów na południe do Puszczy Kampinoskiej. Za Wisłą zorganizował grupę operacyjną z trzech brygad kawalerii. Otrzymał rozkaz oderwania się od nieprzyjaciela i przejścia w rejon Parczewa na Lubelszczyźnie do odvodu Naczelnego Wodza.

17 września z nasłuchu radiowego dowiedział się o sowieckim ataku. Chciał przejść do Rumunii. 26 września rozwiązał oddziały i ruszył na Węgry. 29 września w rejonie Sambora został po raz drugi ranny i zatrzymany.

Złożono mu propozycję wstąpienia do Armii Czerwonej i współpracy przy tworzeniu kolaboracyjnego rządu polskiego. Kiedy odmówił, przekazano go do dyspozycji NKWD jako szpiega. Siedział w więzieniach Brygidki (Lwów), później na Łubiance i Butyrkach (Moskwa). 4 sierpnia 1941 r., po podpisaniu układu Sikorski – Majska (30 lipca), bezpośrednio od szefa NKWD Ławrientija Berii usłyszał, że jest wolny.

Armia Polska w ZSRS

Anders dowiedział się o „amnestii” dla Polaków i o swojej nominacji na stanowisko dowódcy armii polskiej w Sowietach. Kreml zobowiązał się dostarczyć zaopatrzenie dla dwóch dywizji piechoty. Nie było mowy o jednostkach wsparcia, czołgach, artylerii, lotnictwie. Sowieci domagali się za to osiągnięcia gotowości bojowej przez polskie dywizje do 1 października 1941 r.

Bezpośrednie rozmowy ze Stalinem pozornie przebiegały pomyślnie, ale z poczynionych ustaleń udało się zrealizować jedynie przeniesienie wojska i części ludności cywilnej na południe. Ustalono też czasową ewakuację wojska i cywilów do Iranu. Do listopada 1942 r. wyjechało 78 tys. żołnierzy i 37 tys. cywilów. Głównie z tych ludzi sformowano 2. Korpus Polski.

Dni chwały, lata emigracji

Na początku 1944 r. polski korpus znalazł się w rejon Monte Cassino. O tamtejszy klasztor rozbiło się kilka kolejnych natarć sojusznicy. Po dwóch krwawych szturmach Polacy przełamali obronę elity niemieckiej armii. Sława i zasługi polskiego wojska nie wpłynęły jednak na decyzje polityków. W Jaltie alianci oddali Polskę Sowiecom, a protestującemu generałowi Churchill wręcz powiedział, że może zabrać z frontu swoje niepotrzebne już dywizje.

Po kapitulacji Niemiec Anders pozostał na emigracji. W 1946 r. władze komunistyczne pozbawiły go polskiego obywatelstwa. Generał angażował się w działalność polityczną na uchodźstwie.

Zmarł 12 maja 1970 r. Zgodnie z ostatnią wolą, pochowano go we Włoszech, na Polskim Cmentarzu Wojennym pod Monte Cassino. Rok później Rada Ministrów PRL uchylila uchwałę z 1946 r. o odebraniu mu polskiego obywatelstwa.

Tekst Teodor Gąsiorowski